

**KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS
DIREKTORIUS**

**ĮSAKYMAS
DĖL DINAMINIO SAUGUMO LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ ĮSTAIGOSE KONCEPCIJOS
PATVIRTINIMO**

2014 m. *geguodžio 30* d. Nr. *V-564*
Vilnius

Siekdamas užtikrinti Norvegijos finansinio mechanizmo programos LT14 „Pataisos, įskaitant bausmes be įkalinimo“ projekto „Sąlygos, numatančios įkalinimų asmenų, atliekančių bausmę Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos Trečiojoje valdyboje, pakartotinio nusikalstamumo mažinimą“ sklandų įgyvendinimą, tobulinti laisvės atėmimo vietų įstaigų veiklą, jose esamas saugumo priemones, jų valdymą bei šių priemonių taikymo visumą:

1. T v i r t i n u Dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepciją (pridedama).

2. P a v e d u:

2.1. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Bendrajam skyriui su šiuo įsakymu supažindinti:

2.1.1. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Apsaugos, priežiūros ir įskaitos skyriaus viršininką Evaldą Gasparavičių bei Laisvės atėmimo vietų įstaigų direktorius;

2.2. šį įsakymą paskelbti Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos intraneto svetainėje.

Direktoriaus pavaduotojas,
atliekantis direktoriaus funkcijas

Donatas Matuiza

Apsaugos, priežiūros ir įskaitos skyriaus
vyriausiasis specialistas

Vilmantas Danbrauskas
Vilmantas Danbrauskas

2014-12-23

Apsaugos, priežiūros ir įskaitos
skyriaus viršininkas

Evaldas Gasparavičius
Evaldas Gasparavičius

2014-12-23

PATVIRTINTA
Kalėjų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
direktorium

2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-564

DINAMINIO SAUGUMO LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ ĮSTAIGOSE KONCEPCIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Atsižvelgiant į vykdomas ir numatomas vykdyti bausmių vykdymo sistemos modernizavimo priemones (projektus), kuriomis iš esmės siekiama tobulinti laisvės atėmimo vietų įstaigų veiklą, jose esamas saugumo priemones, jų valdymą bei šių priemonių taikymo visumą yra būtina laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir suimtųjų bei nuteistųjų priežiūros modelio peržiūra, sukuriant naują saugumo priemonių taikymo būdą (jo koncepcija).

Dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcija (toliau – Koncepcija) nustato dinaminio saugumo prioritetus, vykdymo formas, taikymo apimtis ir kitas nuostatas.

Pagrindinės Koncepcijoje vartojamos sąvokos:

Dinaminis saugumas – pareigūnų ir kitų darbuotojų veiksmų bei priemonių visuma, kuriais siekiama tinkamai reaguoti į laisvės atėmimo vietų įstaigose (toliau – įstaigos) funkcionuojančių apsaugos sistemų pažeidimus, identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines nuteistųjų būkles (agresija, frustracija, savižudybės rizika, depresija, apsvaigimas, patirta prievarta ir kt.), tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti nuteistuosius socialiniais klausimais.

Dinaminio saugumo objektas – įstaigose esančių asmenų, materialiojo ir nematerialiojo turto saugumas.

Dinaminio saugumo subjektai – įstaigų pareigūnai ir kiti asmenys, kuriuos teisės aktai įgalina turėti teisių ir prisiimti pareigų, susijusių su dinaminio saugumo veiklos teritorijoje esančių asmenų bei turto apsauga ir priežiūra, siekiant užtikrinti suėmimą ir bausmių vykdymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

Aktyvus dinaminis saugumas – dinaminio saugumo vykdymo forma, kai dinaminio saugumo tikslų laisvės atėmimo vietų įstaigų darbuotojai siekia įgyvendindami darbuotojų pareigybių aprašymuose nustatytas specialias funkcijas.

Pasyvus dinaminis saugumas – dinaminio saugumo vykdymo forma, kai dinaminio saugumo tikslų siekiama pasitelkiant kitus asmenis, kurie neturi įpareigojimo vykdyti dinaminio saugumo funkcijų, tačiau turėdami kontaktą su laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomais asmenimis gali padėti užtikrinti dinaminį saugumą.

Dinaminio saugumo taikymo tikslai yra užtikrinti įstaigose esančių darbuotojų ir kitų asmenų saugumą, stiprinant (plečiant) įkalinimo įstaigų personalo kompetenciją, mažinti subkultūros apraiškas, lengviau įgyvendinti socialinės integracijos ir individualaus darbo su nuteistaisiais programas, pastebimai mažinti žalingą laisvės atėmimo vietos poveikį nuteistojo asmenybei ir nuostatoms bei užkirsti kelią neformaliai elgesio taisyklių sklaidai.

II. SITUACIJOS APŽVALGA IR PAGRINDINIAI VEIKSNIAI, LEMIANTYS BŪTINUMĄ TOBULINTI NUTEISTŲJŲ (SUIMTŲJŲ) PRIEŽIŪRĄ IR APSAUGĄ

Šiuo metu Lietuvoje veikia 11 įstaigų, kuriose 2014 m. spalio 1 d. duomenimis laikomi 8773 asmenys. Iš jų 950 asmenų – suimti, 7823 – nuteisti.

Apsaugą ir priežiūrą laisvės atėmimo vietų įstaigose betarpiškai užtikrina 1724 jaunesnieji pareigūnai bei 218 pareigūnai, vyresnieji ir vyriausieji pareigūnai (2014 m. birželio 30 d. duomenimis).

Visose įstaigose vykdoma statinė apsauga, kuri paremta inžinerinių ir techninių priemonių panaudojimu, bei apsaugos postais, kur visą parą apsaugą vykdo ginkluoti šaunamaisiais ginklais pareigūnai. Kompleksiškai techninės ir inžinerinės priemonės per visą laikotarpį nuo 1991 metų iš esmės nebuvo renovuotos. Nuolatos atliekami atskirų sisteminių modulių remonto darbai, kai kuriose įstaigose atnaujinami pavieniai ruožai. Apsaugos sistemos veikia su trukdžiais, dažnai fiksuojami klaidingi pranešimai apie apsaugos perimetrų pažeidimus. Ginkluotai apsaugai naudojami morališkai pasenę ir fiziškai susidėvėję, sovietinių laikų gamybos automatiniai šautuvai. Vienas iš didžiausių tokios apsaugos organizavimo trūkumų – tokio tipo apsauga reikalauja daug žmogiškųjų išteklių (priklausomai nuo skirtingose įstaigose esančių apsaugos bokštelių skaičiaus, reikalingų pamainai pareigūnų skaičius svyruoja nuo 10 iki 35 pareigūnų). Ginkluotos perimetros apsaugos privalumas – prevencinis psichologinis faktorius, kuris sulaiko nuteistuosius nuo bandymų pabėgti. Šiai dienai įstaigose nuteistieji laikomi dideliuose lokaliniuose sektoriuose, kuriuose gali būti nuo 200 iki 400 nuteistųjų. Tokio kiekio nuteistųjų laikymas apsunkina jų priežiūrą bei gali paskatinti masinius pabėgimus. Lokalizuojant nuteistuosius mažesnėmis grupėmis, patalpinant juos į kamerų tipo patalpas, rakinant juos nakties metu, būtų užtikrinta efektyvesnė jų priežiūra, elgesio kontrolė ir suteiktą galimybę atsisakyti brangiai kainuojančios ginkluotos laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos bei palaipsniui pereiti nuo fizinės apsaugos prie dinaminio saugumo vykdymo.

Priežiūra laisvės atėmimo vietų įstaigose vykdoma stacionariuose ir mobiliuosiuose postuose. Preliminariai nuteistųjų, suimtųjų priežiūrą šiose įstaigose realiai užtikrina tik apie 1000 jaunesniųjų pareigūnų (kita dalis iš 1724 – apsaugos prižiūrėtojai). Darbo krūvis jaunesniajam pareigūnui skirtingas kiekvienoje įstaigoje (vienam jaunesniajam pareigūnui tenkantis nuteistųjų (suimtųjų) skaičius) didžiausiose pagal laikomų asmenų skaičių įstaigose:

Alytaus pataisos namuose 7,2;

Marijampolės pataisos namuose 7,9;

Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje 8,0.

Kitose šis skaičius svyruoja nuo 2,0 iki 5,7.

Priežiūros jaunesnieji pareigūnai tarnybą vykdo pamainomis po 8 valandas (daugiausia dieninės pamainos prižiūrėtojai), 12 valandų ar 24 valandas. Būtina pažymėti, kad budinčiojoje priežiūros pareigūnų pamainoje niekada nebūna pilna pamainos sudėtis (atostogos, mokymai, liga), todėl realiai gyvenamojoje zonoje mobiliajame poste pareigas vykdo 1 – 3 prižiūrėtojai. Pažymėtina, kad laisvės atėmimo vietų įstaigos sovietinio „lagerio“ tipo, suskirstytos į lokalinius sektorius, praėjimui tarp kurių būtini stacionarūs kontrolės ir praleidimo punktai, todėl didesnė priežiūros pareigūnų budinčiosios pamainos dalis užtikrina praėjimo kontrolę įstaigos teritorijoje tarp lokalinių sektorių ir atskirų zonų (gyvenamosios ir gamybinės). Siekiant užtikrinti vidaus tvarkos taisyklių bei režimo reikalavimų vykdymą, kai kuriose pataisos įstaigose gyvenamosios zonos lokalinių sektorių nuteistųjų gyvenamosiose bendrabučiuose taip pat įrengti stacionarūs stebėjimo postai (jie dalinai atlieka ir kontrolės ir praleidimo funkcijas).

Vertinat dinaminio saugumo įgyvendinimo koncepcijos galimybes būtina atsižvelgti ir į tai, kad lokaliniuose sektoriuose laikoma daug nuteistųjų, todėl prižiūrėtojams gyvenamojoje zonoje, kurie vykdo tarnybą mobiliajame poste, nėra saugu, įvykio metu jie nesugebėtų sulaikyti pažeidėją, pasipriešinti užpuolimo atveju ar pan. Tokiu būdu nėra užtikrinama tinkama nuolatinė nuteistųjų priežiūra. Tam, kad būtų užtikrinta tinkama nuolatinė nuteistųjų priežiūra, reikia daug žmogiškųjų išteklių, todėl įgyvendinus dinaminio saugumo koncepcijos idėjas laisvės atėmimo vietų įstaigose, padaugėtų prižiūrėtojų gyvenamojoje zonoje, kas leistų padidinti jų pačių, kitų darbuotojų, nuteistųjų ir suimtųjų bei materialiojo turto saugumą.

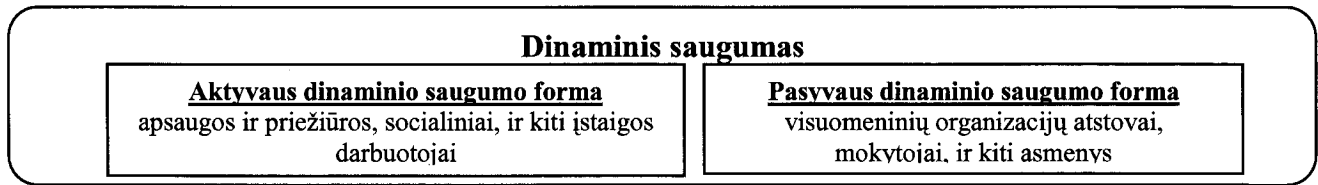
III. DINAMINIO SAUGUMO ORGANIZAVIMO ĮSTAIGOSE MODELIS

Dinaminis saugumas įstaigose turi būti organizuojamas ir realizuojamas šiose betarpiškai tarpusavyje susijusiose ir viena be kitos funkcionuoti negalinčiose srityse:

veiklos organizavimas nuteistųjų priežiūros, resocializacijos srityje (priežiūros pareigūnų ir socialinių darbuotojų funkcijos);

įstaigų apsaugos organizavimas (techninės apsaugos priemonės, apsaugos funkcijas vykdančys pareigūnai, veikimas ypatingų įvykių metu);

įstaigų veiklos organizavimas materialinio aprūpinimo srityse (personalo išteklių, sveikatos priežiūra, buities gerbūvio gerinimas).

Įstaigų pareigūnai turi būti specialiai apmokyti tinkamai reaguoti į įstaigose funkcionuojančių apsaugos sistemų pažeidimus, identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines nuteistųjų būkles, tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti nuteistuosius socialiniais klausimais.

Įstaigose, kuriose vykdoma dinaminio saugumo veikla, turi būti parengiamas Dinaminio saugumo vykdymo planas, kuriame nustatomos visų pareigūnų, vykdančių dinaminę apsaugą, funkcijos, informacijos rinkimo, fiksavimo ir perdavimo tvarka.

Dinaminio saugumo veiklos teritorijoje esančių nuteistųjų (suimtųjų) nuolatinę elgesio kontrolę organizuoja ir užtikrina priežiūros pareigūnai. Nuteistieji savo gyvenamosiose, buitinėse ir pagalbinėse patalpose, savo būrio lauko teritorijoje įprastai gali judėti laisvai, tačiau nuolat prižiūrimi pareigūnų. Nuteistųjų judėjimas už būrio teritorijos ribų griežtai kontroliuojamas priežiūros pareigūnų. Nakties metu nuteistųjų (suimtųjų) gyvenamosios patalpos (sekcijos, kameros) užrakinamos. Priežiūros pareigūnų postai gyvenamosiose patalpose išdėstomi tokiu būdu, kad nuteistieji (suimtieji) bet kuriuo paros metu galėtų tiesiogiai kreiptis į tarnybą vykdančią pareigūną. Nuteistųjų (suimtųjų) stebėjimas gali būti vykdomas betarpiškai kontaktuojant su šiais asmenimis, taip pat vaizdo stebėjimo priemonėmis.

Apsaugos ir priežiūros, Socialinės reabilitacijos bei kiti įstaigos pareigūnai nustatyta tvarka fiksuoja informaciją duomenų kaupimo sistemoje apie jo žinioje esančius nuteistuosius (suimtuosius), kuri pagal kompetenciją ir vykdomas funkcijas yra prieinama kitiems įstaigos darbuotojams, bei naudojama sprendžiant įvairius su nuteistaisiais (suimtaisiais) susijusius klausimus. Informacija, turinti įtakos kriminogeninei įstaigos būklei, ar padedanti identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas kritines situacijas pagal kompetenciją perduodama nedelsiant.

Įstaigose, kuriose vykdoma dinaminio saugumo veikla, teritorijos perimetro apsauga organizuojama atsisakant fizinės apsaugos ir pasitelkiant inžinierines bei technines priemones. Šiose įstaigose turi būti sudaromos specialiosios pareigūnų grupės, kurios nedelsiant reaguotų į apsaugos techninių priemonių pranešimus ir užtikrintų galimų nuteistųjų (suimtųjų) pabėgimų ar draudžiamų daiktų patekimo užkardymą.

Darbuotojai, įstaigos teritorijoje profesinę ir mokomąją veiklą vykdančias personalas, Valstybės įmonės darbuotojai, pagal sutartis įstaigoje dirbantys visuomeniniai-socialiniai darbuotojai, dvasininkai bei kitų įmonių veikiančių sektoriuje darbuotojai, patekę į įstaigos teritoriją, tampa pasyvios dinaminės apsaugos subjektais, kurie vykdo savo tiesiogines funkcijas iki to momento, kol nesusidaro ypatinga kriminogeninė situacija ar negauna informacijos, padedančios identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas arba atpažinti individualias kritines nuteistųjų būkles.

Pagrindinė kiekvieno pasyvaus dinaminio saugumo subjekto pareiga, yra gavus minėto pobūdžio informaciją, ją nedelsiant perduoti atsakingam darbuotojui, kuris gautą informaciją vertina, perduoda kompetentingiems įstaigos struktūriniais padaliniais. Apie tai, kad asmuo tampa pasyvaus dinaminio saugumo subjektu ir kaip veikti gavus dinaminio saugumo požiūriu svarbią informaciją arba ypatingų įvykių metu dinaminio saugumo subjektai supažindinami prieš įeinant į įstaigą.

IV. DINAMINIO SAUGUMO ĮGYVENDINIMO ĮSTAIGOSE KRYPTYS

Siekiant įgyvendinti dinaminį saugumą įstaigose būtina sudaryti šiam modeliui tinkamas sąlygas. Pagrindinės dinaminio saugumo įgyvendinimo kryptys:

- Įstaigų renovavimas palaipsniui pereinant nuo bendrabutinio tipo prie kamerų tipo patalpų;
- Gyvenamųjų bendrabučių (ar gamybinių teritorijų) suskirstymas į mažesnius lokalius sektorius, būrius;

- Gyvenamųjų patalpų rekonstrukcija į rakinamas gyvenamąsias patalpas (su atskirais san. mazgais);
- Modernių techninių apsaugos priemonių įrengimas, techninių-inžinerinių priemonių atnaujinimas;
- Personalo mokymas, perkvalifikavimas, Kalėjimų departamento Mokymo centro mokymo programos parengimas.
- Laisvės atėmimo vietų apsaugos ir priežiūros pareigūnų skaičiaus padidinimas ir perkvalifikavimas dirbti dinaminio saugumo formomis, sukuriant jiems naujus pareigybių aprašymus, apimančius ne tik prižiūrėtojo funkcijas, bet ir dalį socialinio darbuotojo – būrio viršininko funkcijų;
- Efektyvus nuteistųjų izoliacijos-lokalizacijos ir priežiūros postų pakeitimas ir išdėstymas.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Į šioje koncepcijoje išdėstyta dinaminio saugumo modelį turi būti atsižvelgiama projektuojant naujas įstaigas ir renovuojant šiuo metu jau veikiančias įstaigas.

*Apsaugos, priežiūros ir įskaitos
skyriaus viršininkas*

Evaldas Gasparavičius

2011-12-23